

Randsfjordmuseet åpner ukjente rom

Strategisk plan for Randsfjordmuseet 2019 – 2023

Hva er Randsfjordmuseet?

Ett museum – fire arenaer

Randsfjordmuseet AS er et konsolidert museum bestående av enhetene Kittilbu Utmarksmuseum, Lands Museum, Hadeland Folkemuseum og Hadeland Bergverksmuseum. Selskapet eies av 6 kommuner og 3 museumslag i Hadeland, Land og Gausdal. Museets formidling, forskning og forvaltningsarbeid skal bidra til å bevare og fornye lokalsamfunnenes identitet og til å styrke verdiskapningen. Randsfjordmuseet er en del av Opplandsarkivet, et samarbeidstiltak mellom Oppland fylkeskommune og museene i fylket, og vi tilbyr bygningsvernrådgiertjeneste. Museets fem venneforeninger og museumslag er viktige medspillere og støttespillere, og bidrar til det frivillige arbeidet ved museet.

Randsfjordmuseet arbeider med naturhistorie, kulturhistorie og samtidsproblematikk i våre museumsdistrikter. Vi ønsker å synliggjøre sammenhengene mellom disse fagfeltene, invitere til innsikt og refleksjon over distriktenes mangfoldige historie(r) og å arbeide for å bidra til utviklingen av et raust og inkluderende samfunn. Randsfjordmuseet skal formidle kunnskap og fortellinger som gir mening for folk i samtiden, og presentere og diskutere samfunnet slik det er og har vært. Vi ønsker å påvirke samfunnsutviklingen, og må derfor være bevisst vår definisjonsmakt, engasjere oss i vår tids kulturelle kompleksitet og utfordre eksisterende presentasjoner av fortiden. Skal et museum være relevant for sitt publikum må det erkjenne at samfunnet er mangfoldig og vårt publikum likeså.

Hensikten med denne planen er å gjøre museet bedre til det vi er gode på, men også å utfordre oss til å reflektere over egen virksomhet og våge å gå noen nye veier. Fem satsningsområder blir framhevet for museet i kommende planperiode. Fem områder vi mener vil bidra til å gjøre museet enda mer attraktivt, tydelig, tilgjengelig og spennende for besøkende.

Til grunn for dette notatet ligger våre styringsdokumenter som er:

- Vedtekter
- Eierstrategi
- Stortingsmelding 49 – Framtidas museum
- Årlige tilskuddsbrev fra Kulturdepartementet

Formål

«Museet skal være et møtested mellom natur, kultur, kunst og teknologi i fortid, nåtid og fremtid. Randsfjordmuseet skal være en åpen og vitenskapelig institusjon som samler inn, forvalter, formidler og forsker på materiell og immateriell natur- og kulturarv i museumsregionen. Museet kan ta på seg nasjonale dokumentasjonsoppgaver på områder der dette er naturlig gjennom innsamling, bevaring, forskning og formidling.»

(Fra vedtekter for Randsfjordmuseet § 3)

Randsfjordmuseet skal oppfylle formålet ved å være et møtested for kunnskapsutveksling og opplevelse, og et arnested for debatt og refleksjon. Dagens samfunn står overfor store utfordringer som bl.a. fattigdom, økte forskjeller, klimakriser og diskriminering. Randsfjordmuseet skal bidra til kunnskap og nye perspektiver overfor slike utfordringer. Gjennom deltakelse i våre mangfoldige lokalsamfunn skal vi arbeide for å bryte ned barrierer som hindrer medvirkning og inkludering. Vi skal være en tydelig aktør i samfunnet som bidrar til å skape forståelse for mennesket og den komplekse verden vi lever i. Museer er ikke nøytrale institusjoner. Randsfjordmuseet har et særlig ansvar i å forankre mangfold og representativitet i hele museets virkeområde. Dette fordrer kontinuerlig kritisk refleksjon rundt egen virksomhet og evne til å involvere og å gi fra seg definisjonsmakt til berørte grupper. Randsfjordmuseet skal ivareta og utvikle våre samlinger, og bruke samlingene sammen med vår forskning og formidling til å utfordre etablerte sannheter, skape ny kunnskap og motivere mennesker til å bidra til positive forandringer i sine omgivelser.

«Bryt fasaden» - en satsning i planperioden

«Museenes samfunnsrolle eller samfunnsoppdrag ligger i å utvikle og formidle kunnskap om menneskers forståelse av og samhandling med sine omgivelser. I dette ligger stor faglig frihet og samtidig utfordringer for museene å definere hva som er relevant og viktig i et samfunnsperspektiv. Dette er et faglig kjernesporsmål for museene, som krever kontinuerlig analyse og refleksjon.»

St.melding 49 – Framtidas museum

Som fortolkere av fortiden er museene også sentrale premissleverandører i formingen av holdninger og verdier i samfunnet. Hvilke fortellinger om det å være menneske, før og nå, fortelles innenfor friluftsmuseets historiske vegger?

«Bryt fasaden» er navnet på en hovedsatsning i planperioden, et utviklingsprosjekt som inkluderer både forskning, formidling og forvaltning. Folkemuseene har historisk sett samlet og formidlet majoritetssamfunnets historie, og gjennom hegemoniske og ofte idylliserte fremstillinger av historien har de bidratt til å konstruere identitetsforståelser og kategorier ikke alle kjenner seg igjen i. De siste tiårene har stadig flere museer hatt økt fokus på samfunnsaktuell tematikk som bidrar til at flere stemmer blir hørt. Med satsningen *Bryt fasaden* skal Randsfjordmuseet bidra til dette arbeidet ved å redefinere og utnytte friluftsmuseets potensiale i arbeidet med mennesker og menneskers omgang med sine omgivelser. Vi skal ha et kritisk blikk på egen museumspraksis og samtidig redefinere og styrke friluftsmuseenes institusjonelle rolle som sosial aktør i lokalsamfunnene. Vi skal forankre samfunnsrollearbeidet i hele museets virksomhet.

Visjon

Randsfjordmuseet åpner ukjente rom

Med vår nye visjon ønsker Randsfjordmuseet å utforske det ukjente. Vi vil åpne dører til fysiske, historiske og mentale rom: Til ny viten, nye erkjennelser, nye historier, nye perspektiver og dialog. Vi skal tilby rom for undring, inspirere til engasjement og bygge tilhørighet. Våre museer skal oppleves betydningsfulle i enkeltmenneskers liv.

Verdier

Museet skal gjenspeile det samfunnet det er en del av. Samfunnsrollen dreier seg om kulturell demokratisering – en pågående prosess der mangfold og inkludering er sentrale stikkord. Dette innebærer et særskilt ansvar for å inkludere alle grupper av befolkningen i museets virksomhet, og i særlig grad grupper som vil ha vansker med – på eget initiativ – å komme i kontakt med museet.»

Fra museets eierstrategi

Randsfjordmuseets verdier er:

- Raus
- Ansvarlig
- Nysgjerrig
- Dristig

Å være **raus** er å være inkluderende, rundhåndet, sjenerøs, spandabel og edel. Raushet er å våge åpenhet, lytte til andre, våge å feile og tillate andre å feile. Å være raus er å tre til side og ikke være dømmende.

Å være **ansvarlig** innebærer å reflektere over handlingsmuligheter og velge de handlinger som gjør en positiv forskjell for mennesket og samfunnet. Å ta ansvar innebærer å ta konsekvensen for sine handlinger, være profesjonell og arbeide for et bærekraftig samfunn.

Nysgjerrighet viser en åpen, leken og søkende holdning til ny erkjennelse, og er drivkraften bak forskning og annen vitenskap som bidrar til at museet innehar kunnskap og kompetanse på våre fagfelt.

Å være **dristig** innebærer å være villig til å ta sjanser, tenke nye tanker, våge å gå utradisjonelle veier og å ha tro på at det umulige er mulig.

Fem strategiområder

- Styrking av stedene
- Forskning som belyser
- Formidling som beveger
- Forvaltning som er bærekraftig
- Organisasjon som er lim og katalysator for virksomheten

1. Styrking av stedene

«(...) museene må arbeide for og fungere i et todelt perspektiv: de skal ha sitt primære nedslagsfelt i sine lokale og regionale miljøer, samtidig som de skal inngå i et nasjonalt museumsnettverk»

(St.meld. 49 Framtidas museum s.11)

Utfordringer

Randsfjordmuseet har de siste årene hatt et nødvendig fokus på det faglige arbeidet på tvers av formidlingsstedene. Dette har vært en viktig og påkrevet strategi for å bli et samlet, konsolidert museum med stor faglig tyngde. Denne strategien skal vi bære med oss videre, men vi ser samtidig behovet for å styrke formidlingsstedenes profil og fysiske tilrettelegging slik at arenaene blir synlige og attraktive møteplasser. Museets fire arenaer har ulike utfordringer som må møtes med ulike strategier.

Mål:

Randsfjordmuseet skal utvikle de fire eksisterende formidlingsstedene til å bli attraktive arenaer med særegne profiler.

Tiltak:

- **Nytt besøkscenter på Kittilbu Utmarksmuseum**

Kittilbu Utmarksmuseum forteller om menneskenes bruk av utmarka gjennom 10000 år. Museet har en kultursti og en natursti som går langs mange av kulturminnene. Museet er godkjent økoturismebedrift og driver natur- og kulturformidling. Randsfjordmuseet skal i strategiperioden utvikle et besøkscenter på Kittilbu Utmarksmuseum for å imøtekomme informasjonsbehov om Langsua nasjonalpark. Med et besøkscenter på Kittilbu vil også åpningstidene forlenges, utstillingslokalene bli mer fleksible, tilbudene til reiselivet og skoleklasser utvides og styrkes, og formidlingen forbedres.

- **Økt aktivitet og samarbeid med nærmiljøet på Lands Museum**

Lands Museum er et friluftsmuseum med 35 antikvariske bygninger som gjenspeiler regionens byggeskikk, og har en unik beliggenhet i nærheten av skoler, barnehager, boligstrøk og Dokka sentrum. Museet skal i kommende strategiperiode styrke samarbeidet med nærmiljøet gjennom arrangementer, utstillinger og prosjekter som involverer lokalsamfunnet og som engasjerer nye brukergrupper i Søndre og Nordre Land. Den del av friluftsmuseet som vender mot sentrum skal renses for vekster og åpnes opp for å bedre tilgjengelighet fra sentrum.

- **Utviklingsplan på Hadeland Folkemuseum**

Hadeland Folkemuseum er et av landets eldste friluftsmuseer og er hovedadministrasjon for det konsoliderte museet. Museet har de siste årene utviklet seg til å bli en attraktiv arena med økt aktivitet og stigende besøkstall. Denne positive utviklingen krever et museumsanlegg som i langt større grad imøtekommer publikums og de ansattes behov enn hva museet gjør i dag.

Randsfjordmuseet skal i kommende strategiperiode utvikle, finansiere opp og igangsette en plan for å bedre de fysiske forholdene på museet, herunder parkeringsplass, sanitære anlegg, verksted og formidlingslokaler.

- **Utviklingsplan på Hadeland Bergverksmuseum**

Hadeland Bergverksmuseum har som hovedoppgave å formidle Hadelands bergverkshistorie. Museets hovedattraksjon er besøksgruvene på Nyseter hvor det er daglig omvisning i sommersesongen. Gruvene krever omfattende sikringstiltak og mangler mulighet for mottak og undervisning av skoleklasser og andre besøkende. Den gamle direktørboligen «Bråten» fungerer som samlingslokale for venneforeningen og huser en liten utstilling om bergverkets historie. Grunnet husets dårlige stand må det holdes stengt store deler av vinteren. Randsfjordmuseet skal i kommende strategiperiode utrede utfordringer og muligheter knyttet til Hadeland Bergverksmuseum, og synliggjøre uutnyttede ressurser koblet til bergverkshistorie og geologi.

- **Gjennomgang av avtaler knyttet til «satellitter» utenfor museene**

Styrking av de fire formidlingsarenaene må sees i sammenheng med arbeidet museet utfører ved de mange «satellittene» museet har et forvaltning- og/eller formidlingsansvar for (Liste over disse følger som vedlegg til strategiplanen). Randsfjordmuseet skal i kommende strategiperiode gjennomgå og vurdere inngåtte avtaler knyttet til de eksterne arenaene.

2. Forskning som belyser

«Forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling. Et delmål vil være økt forskningssamarbeid både i museumsnettverket og mellom museene og forskningsmiljøer i kunnskapssektoren»

(St.meld. 49 – Framtidas museum s. 152)

Utfordring

Randsfjordmuseets hovedutfordringer for forskning er knyttet til 1) behov for økt tid til forskning 2) behov for økt forskningskompetanse, 3) initiering av nye prosjekter med større grad av tverrfaglighet mellom kulturhistorie, samfunn og naturhistorie og 4) behov for inngåelse av samarbeid med UH-sektoren som styrker kvaliteten på forskningen og samtidig øker mulighetene for blant annet finansiering via forskningsrådet.

Mål:

Randsfjordmuseet skal drive forskning og utvikling av ny kunnskap om temaer relatert til museets virksomhet.

Tiltak:

- **4 fagfelleverderte artikler i strategiperioden**

Randsfjordmuseet skal i strategiperioden publisere minimum fire artikler med fagfellevurdering. Arbeidene skal være forankret i forskningsplanen.

- **Deltakelse i forskningssamarbeid med UH-sektoren**

Randsfjordmuseets forskningsprosjekter skal fortrinnsvis gjennomføres i samarbeid med UH-sektoren, museumsnettverk eller andre museer med forskningsakkreditering. Dette vil styrke finansieringen, gi adgang til søkebase for vitenskapelig litteratur og trygge fremdrift og gjennomføring i prosjektene. Museet har en egen forskningskoordinator som samordner forskningsprosjektene og leder forskningsteamet.

- **Etablere et populærvitenskapelig magasin/tidsskrift «Randsfjordhistorier» -**

Randsfjordmuseet skal i strategiperioden etablere et populærvitenskapelig digitalt tidsskrift (open access?) der faglige arbeider fra områdene rundt Randsfjorden gjøres tilgjengelig i popularisert form. Redaktøransvaret forankres i museet, men bidragsytere kan være både interne og eksterne.

3. Formidling som beveger

«Skal musea fungere som gode samfunnsinstitusjoner, må dei søkja dialog med omverda. Dette inneber at musea ikkje berre skal generera og formidla kunnskap, man at dei og skal ha evne til å overraska og utfordra brukarane både emosjonelt og intellektuelt.»

(St.meld 49 - Framtidas museum s. 178)

Utfordring

Randsfjordmuseets formidling skal dekke et stort geografisk område med ulike regioner og målgrupper, og et stort tematisk område som favner både naturhistorie, kulturhistorie og samfunnsutvikling. Det er behov for en tydelig strategisk forankring i formidlingstilbudet.

Mål:

Randsfjordmuseets formidling skal synliggjøre museet som sosial aktør i samfunnet, og skape engasjement for mennesker, natur, samfunn og historie.

Tiltak

- **Helårsåpent på LM og HF med totalt 40.000 besøkende for RM**

Randsfjordmuseet skal innarbeide bemanningsrutiner og informasjonssystemer som bidrar til at Hadeland Folkemuseum og Lands Museum er helårsåpne arenaer. Museet skal være åpent for publikum i helgene gjennom hele året. Besøktallet skal økes gjennom satsning på gruppetilbud ved alle våre arenaer.

- **Styrke den samfunnsfaglige skoleformidlingen**

Randsfjordmuseet skal gjennomgå alle eksisterende pedagogiske tilbud og utvikle egne samfunnsfaglige formidlingstilbud i lys av læreplanen.

- **Tilstedeværelse på arenaer utenfor museet**

Randsfjordmuseet skal prioritere tilstedeværelse på eksterne arenaer i form av arrangementer, prosjekter og formidlingstilbud. Dette gjelder spesielt i de eierkommuner som ikke har formidlingsarenaer. Tiltaket synliggjør museet som en lokal aktør og bidrar til å komme i dialog med varierte miljøer i lokalsamfunnet.

- **Utvikle en helhetlig fem-årig utstillingsplan som favner hele museet og gjenspeiler museets strategi**

4. Forvaltning som er bærekraftig

«Museer har plikt til å anskaffe, bevare og utvikle samlinger som bidrar til å sikre samfunnets naturarv, kulturarv og vitenskapelige arv. (...) i dette samfunnsansvaret ligger forvaltningsoppgaver som inkluderer aktsomhetsplikt, langsiktig vern, dokumentasjon, tilgjengelighet og avhending under ansvar»

(ICOMs museumsetiske regelverk)

Utfordring:

Begrepet bærekraftig samlingsforvaltning innebærer å imøtekomme museets behov i dag uten å redusere museets evne til å imøtekomme sine behov framover. Randsfjordmuseet har i dag store utfordringer innen forvaltning av eksisterende samlinger, knyttet til vedlikeholdsbehov, oppbevaringsforhold og kapasitet. Det er et stort etterslep innen sikring, forebyggende konservering/restaurering og digitalisering, og begrensede muligheter for aktiv innsamling og fornying av samlingene. Det vil i perioden være fokus på prioritering og digitalisering innen forvaltningsarbeidet.

Mål:

Randsfjordmuseet skal ha en god oversikt over samlingene og jobber systematisk med innsamling, bevaring og tilgjengeliggjøring

Tiltak:

- **Redusere RMs samlinger med <5 %**

Randsfjordmuseet har ansvar for bevaring og dokumentasjon av anslagsvis 550 000 objekter. I strategiperioden skal ulike samlingskategorier vurderes ved hjelp av prioriteringsmetoder for å skille ut objekter som krever en uforholdsmessig stor del av ressursene sett opp mot samfunnsverdien og faglig relevans. Tiltaket innebærer revisjon av digital katalog og dokumentasjon av prosess.

- **Gjennomføre tiltak i bygningsantikvarisk samling som hever tilstandsgrad minimum ett nivå på prioriterte bygninger**

Museets antikvariske samling består av 75 bygninger og anlegg, hvorav 6 er fredet. En tilstandsgjennomgang i 2017 vurderte 29% av samlingen med avgrenset behov/nokså dårlige og 28% svært dårlig/stort behov. Det skal gjøres en prioritering av hvilke bygninger som skal utbedres i strategiperioden.

- **Kulturhistorisk gjenstandssamling digitalt tilgjengelig med minimumsregistrering i primus**

Offentlig tilgang og god intern oversikt over museets samling krever at objektene er registrert på en gjenfinnbar måte. Som minimum skal objektet ha en digital representasjon i primus med unik ID, antall, betegnelse(r), proveniens og plasseringskode. For publisering på nett kreves billedgjengivelse.

- **Iverksette tiltak i magasiner som reduserer risiko for klimarelaterte skader, skadedyr/organismer eller sikkerhetsbrudd**

Museets magasiner mangler klimastyring og har liten kapasitet til å håndtere tilvekst. En generell opprydding og utskillelse av nedprioritert materiale er nødvendig for å få plass til prioriterte objekter som i dag er plassert i lokaler hvor de brytes ned. For audiovisuelt materiale og tekstiler er forhold i dag spesielt dårlige.

5. Organisasjonsutvikling

Utfordring:

Randsfjordmuseet gjennomførte i 2016 en nødvendig omorganisering som førte til mer profesjonalisering og store synergieffekter for den faglige utviklingen. Museet har imidlertid utfordringer knyttet til administrative oppgaver som økonomi, markedskommunikasjon, personal og forretning. Institusjonen er i dag sårbar og det kreves tiltak for å imøtekomme krav innen økonomi og administrasjon.

Mål:

Randsfjordmuseet skal utvikle og styrke et faglig arbeidsfellesskap, og samtidig etablere en administrasjon som ivaretar oppgaver innen personal, kommunikasjon og forretning.

Tiltak:

- **Styrket administrasjon**

Administrasjonen må styrkes med minimum en stilling innen økonomi og administrative oppgaver.

- **Styrket fellesskap**

Det har gått 14 år siden Randsfjordmuseet ble en konsolidert enhet. Personalet er hovedsakelig lokalisert på Lands Museum og Hadeland Folkemuseum. Gjennom arbeidet med denne strategiplanen har det framkommet et tydelig ønske fra museets medarbeidere om tiltak for å styrke fellesskapet på tvers av steder og seksjoner. Museet vil i den kommende planperioden styrke fellesskapet gjennom justeringer av organisasjonen, større fokus på tverrfaglige prosjektteam, hyppigere personalmøter og andre tiltak som bidrar til å styrke fellesskapet.

- **Styrket økonomi**

En forutsetning for å nå målene i strategiplanen er tilstrekkelig økonomisk handlingsrom til å gjennomføre driftsoppgaver og planlagte prosjekter. Dette innebærer at museets driftstilskudd fra stat, fylkeskommune og kommune videreføres på minimum dagens nivå, justert for lønns og prisutvikling, og at museet lykkes med å hente inn prosjekt- og sponsormidler til arrangementer, utstillinger og prosjekter. Museet vil i kommende planperiode styrke museets egeninntekter gjennom økt salg (billetter, butikk/kafe, foto mm) og økt utleie, og arbeide strategisk med sponsoravtaler og gaver.

Vedlegg:

Liste over eksterne arena/anlegg:

STED/ ANLEGG	BESTÅR AV	EIER	MERKNADER
Rudsetra, Harestulia,	Hytte (fredet) Uthus Tomteareal/vei	Lunner Almenning	Skriftlig avtale Fredet Rudsetras venner
Forpakterbolig, Jevnaker prestegård	Bygning Festet tomt140/1	Opplysningsvesenets fond (Kun tomten)	Gave fra fortidsminneforeningen Lunner historielag
Nysetergruvene	Gruve Dagbridd	Anlegget: Staten v/ Bergmester Grunneier: Lunner Almenning	Fredet I bruk av museet
Klokkerlåven	Bygning Tomt	Gran kommune	Formidlingsavtale Skoleundervisning, DKS
Tingelstad gamle kirke	Middelalderkirke Kirketomt	Gran kirke	Fredet Formidlingsavtale Skjøtsel av kirkebakken
Molstadkvern bygdemølle, Andfossen	Møllebygning Vassrenne Tomteareal/vei Flishøvel	Bendik J. Sandberg og Marius A. Sandberg	Forpaktningavtale
Natur- og kultursti Tingelstadhøgda		Flere grunneiere	
Fløtningsanlegg, Bjoneroa	Dragdammen Draghytta Bjonvasshytta Haugtjernshytta	Østre Bjonelvans fellesfløtningsforening m.fl	Ansvar for vedlikehold
Høvrestad, Kittilbu	Hytte Uthus Festet tomt	Gausdal statsalmenning	Avtale om bruk (utleie)
Kulturstien m/ kittilbu setergrend (Volden seter)	Festet tomt	Gausdal statsalmenning	Festekontrakt på tomt Museet eier seterhuset
Lille Røen, Dokkadelta	Utløe Eiendom	Torbjørn Røen	
Amundstuen, Søndre Land	Bragar 90/1, Vestsidevegen 1557, Hov	Grunneier: Camilla Bragar	Museet har fått bygning i gave
Pisøya i dokkadelta		Privat grunn	Museet eier bygningen
M/S Brandbu	Skip	Museet eier skipet Gran kommune eier bryggeanlegg	
Telthuset	Bygg på Granavollen	Museet	

